

1. Sprostredkovanie umenia ako pôvodný princíp existencie umenia- od najstarších počiatkov do 19. storočia:

Sprostredkovanie umenia je neoddeliteľnou súčasťou umenia takmer od počiatkov umeleckej tvorby. Tak, ako sa menilo samotné umenie, vyvíjal sa taktiež jeho spôsob komunikácie s divákmi a odkrývanie myšlienok, ktoré v sebe umelecké diela nesú.

V každom umeleckom období existovali vedľa umelcov aj ľudia, ktorí sa snažili ich diela istým spôsobom vysvetľovať a sprostredkovať ostatným. Dejiny galerijnej a múzejnej pedagogiky siahajú do ďalekej minulosti. Prvé zmienky o počiatkoch výchovy a vzdelávania za pomoci umeleckých exponátov nachádzame v spisoch o babylonskej ríši. Princezná Bel-Shalti-Nannar vtedy v meste Ur (dnešný irácky Mugajjar) založila zbierku miestnych starožitností, ku ktorej založila prvý známy katalóg, teda základný súpis exponátov. V tomto predchodcovi dnešného múzea boli predmety zhromažďované preto, aby napomáhali vyučovaniu a výchove nielen pre vládarov osobný úžitok a radosť. Je teda zrejmé, že už v 6. st. pnl. Existovali ľudia, ktorých poslaním bolo sprostredkovanie umeleckých diel a historických pamiatok ostatným ľuďom. Je jasné, že tradícia vychovávať a vzdelávať deti a dospelých využívaním zhromaždených umeleckých diel k rozhovorom, hrám či poučeniu a potešeniu, je stará niekoľko tisícročí. Ale už v praveku pri rôznych rituáloch, bola úloha šamanov rozprávať i o umení a jeho prostredníctvom učiť. Z tohto obdobia sa dodnes nezachovali žiadne hmatateľné dôkazy, ale antropológovia tvrdia, že šamanské masky a tiež ich ozdoby tela, nástenné maľby a drobné trojrozmerné umelecké predmety svedčia o tom, že v danom spoločenstve ľudí boli tieto veci spojené so sprostredkovaním aj ďalej vysvetľované a hovorilo sa o nich. Dnes nás taktiež popisy Pausánia, Plínia, Filostrata a iných filozofov, kňazov či básnikov informujú o podobe mnohých antických diel, ktoré nezostali zachované. Mali za cieľ komentovať, zachytiť a do istej miery aj odhaliť umelecké zdedenie obrazov, stavieb či sôch. O záhadných počiatkoch umenia však vieme veľmi málo. Neexistuje žiadna priama tradícia, ktorá by spájala tieto zvláštne počiatky s naším dneškom. Existuje však priama tradícia, ktorú predal majster svojmu žiakovi a žiak svojmu obdivovateľovi, alebo napodobovateľovi.

Sprostredkovanie umenia ako činnosť špecialistov, tak ako ho chápeme dnes, sa stala súčasťou umenia až v posledných dvadsiatich či tridsiatich rokoch, ale minulosť má starú ako umenia samotné. V prípade, ak sa jedná o činnosti, ktoré sa zaoberajú intenzívnejším kontaktom umenia a verejnosti, nie je možné zamerať sa len na viditeľné formy, ktorými sú napríklad prezentácie výtvarných diel v galériách alebo popularizačná literatúra. Je potrebné uvedomiť si rolu šamanov v pravekých spoločenstvách, taktiež úlohu a funkciu filozofov, kňazov, básnikov z obdobia antiky a stredoveku, taktiež neskoršiu činnosť zberateľov umenia, mecenášov či historikov, učiteľov na umeleckých školách a umelcov, tak sa vytvorí logický reťazec ľudí, ktorí tvoria spojovací článok medzi umeleckým dielom a verejnosťou. Vedľa ľudí, ktorí sa už priamo alebo nepriamo venovali sprostredkovaniu umenia sa jednou z najpodstatnejších súčastí procesu socializácie umenia stala samotná prezentácia umenia na

verejnosti. V tomto prípade je otázne, ako bolo umenie fyzicky prítomné vo verejných priestoroch. Je však dôležité, aby sme nezabudli na reflexiu omnoho dlhšieho obdobia, kedy galérie v dnešnom slova zmysle ešte neexistovali, ale umenie už dávno bolo súčasťou života spoločnosti. Prvé teoreticky známe miesta, kde sa sústredili určité výtvarné prejavy, boli praveké jaskyne a rituálne miesta. Jeden z príkladov, ktorý na túto dobu nie je celkom ojedinelý, je príklad jaskyne Lascaux. V tomto prípade je viditeľné, že na rozdiel od väčšiny bežných prístupných miest boli niekedy tieto praveké „galérie“ po ukončení vtedajších umeleckých prác uzatvorené. Diela, ktoré na týchto miestach zostali ale naďalej boli súčasťou bežného života a prevažne plnili rituálnu a spoločenskú úlohu. Slúžili predovšetkým zdobeniu, v tej dobe jednému z najzákladnejších funkcií umenia. V renesancii, v období, keď sa rozvíjajú duchovné vedy a samozrejme aj umenia, vtedy vznikajú prvé rozsiahlejšie rodinné, vladárske a cirkevné umelecké zbierky. Majú osobitú socializačnú funkciu, úzko vymedzený dosah, pretože nie sú verejne prístupné, len majiteľovi a jeho návštevam. V tomto období sa ale rodí sociologický typ budúceho animátora, pretože v období humanitne orientovaných vlastníkov zbierok môžeme vidieť prvých sprievodcov a historikov umenia, ktorých častou a radostnou úlohou bolo previesť návštevu svojou zbierkou a ukázať najvzácnejšie exempláre.

Za prvého predchodcu galérií výtvarného umenia v dnešnom slova zmysle sa dá považovať dom Giorgio Vasariho vo Florencii. Jeho Sala dell'arti ukazovala dôležitých predstaviteľov vo vývoji umenia a zaoberala sa pôvodom umenia, jeho posudzovaním v súvislostiach s okolím. Na tomto mieste sa stretávali Vasariho žiaci z takých istých pohnútok z akých chodia dnes ľudia do galérií. Humanitne orientovaní príslušníci šľachty sa v 16. Storočí začali venovať zbierkam umeleckých obrazov a kuriozít. V českom prostredí je takto známa zbierka Rudolfa II., alebo Ferdinanda Herzoga, ktorého zbierka „Raritätenkabinett“ je exkluzívnou zbierkou podivných a krásnych predmetov. Za pred stupeň galérií i z hľadiska otvorenosti voči verejnosti sa dá považovať verejná knižnica v Zurichu, ktorá v roku 1629 bola zriadená v budove vyvlastneného kostola. Už v dobe svojho vzniku, podobne ako tomu je dnes, bol využívaný k prezentácii výtvarného umenia. Napríklad v Prahe je podobne využívaná židovská Synagoga na Palmovce, výtvarným sympóziám slúži kláštor v Plasích, zrúcanina kostola v Panenskom Týnci, či bývalý kláštor v Dolných Kounicích. Ak sa zameriame špeciálne na verejne prístupné galérie, ich vývoj sledujeme od polovice 18. Storočia, kedy bola zverejnená zbierka Macedónskych v roku 1743. Ďalším posunom v tejto oblasti bolo otvorenie časti obrazov z kráľovskej zbierky v Luxemburskom paláci na dva týždne v roku 1750 a vznik Anglického múzea v Paríži v roku 1759. Výchovne vzdelávacie funkcie akadémii výtvarných umení, ktoré vznikali na prelome 16. a 17. a 18. storočia, mali nezabudnuteľný význam vo vývoji sprostredkovania umeleckých diel. V českom prostredí mala zásluhu na rozvoji verejne prístupných zbierok Spoločnosť vlasteneckých priateľov umenia z roku 1796. Postupne sa múzeá začali špecializovať na určité oblasti zberateľstva a tak vznikli i samotné múzeá výtvarného umenia. Napriek tomu, že zhromaždené diela mohli sledovať predovšetkým študenti, aj tak sa určitá kolekcia umeleckých diel dostáva do kontaktu so širšou verejnosťou.

Literatúra k téme:

HORÁČEK, Radek. *Galerijní animace a zprostředkování umění: poslání, možnosti a podoby seznamování veřejnosti se soudobým výtvarným uměním prostřednictvím aktivizujících programů na výstavách*. Brno: Akademické nakladatelství CERM, 1998, 142 s., ISBN 8072040847.

GOMBRICH, E. *Příběh umění*. Praha: Mladá fronta, 1997, 683 s. ISBN 8020406859.

KROUPA, Jiří. *Školy dějin umění: metodologie dějin umění*. Brno: Masarykova univerzita, 2007, 253 s. ISBN 9788021042476.